

Az ukrán válság nemzetközi dimenziói

A XXI. Század Társaság a NATO Public Diplomacy Division támogatásával június végén konferenciát rendezett *Az ukrán válság: NATO és biztonság a globalizált világban* címmel. Alább a tanácskozáson elhangzott legfontosabb gondolatokat foglaljuk össze

A konferencia vezérszónoka, *Balázs Péter* egyetemi tanár, volt külügyminiszter és EU-biztos előadásában az alaphelyzetet vázolta: az ukrán események ukrán–orosz konfliktusként jelennek meg, azonban világos, hogy a helyzet ennél sokkal bonyolultabb. Ukrajna elsősorban saját államiságának a megszilárdításával van elfoglalva, Oroszország viszont regionális és világpolitikai helyzetét próbálja erősíteni. Balázs professzor szerint egy háromszögben lehetne a helyzetet felvázolni, melynek egyik csúcsa Ukrajna, a másik Oroszország, a harmadik pedig a transzatlanti család: a NATO és az EU. Ebben a háromszögben a felek egymás közötti viszonyai rengeteg konfliktust tartalmaznak, amelyek egy része a mélyben zajlik.

Moszkva felfogásában a Szovjetunió összeomlása után, az elmúlt csaknem két és fél évtizedben egyfajta keleti irányú „rekonkvizta” indult be, amelynek során a Nyugat leválasztotta („visszafoglalta”) Moszkva második világháború alatti és utáni területi foglalásait Kelet-Európában. Az egykori vazallusok, majd a volt balti szovjet tagállamok NATO- és európai uniós tagsága orosz szemszögből ilyen értelmezést kapott. Az pedig, hogy az ún. színes forradalmakat követően Moldova, Grúzia, majd Ukrajna is európai perspektíváig jutott, nem egyszerűen Oroszország negligálásának minősült, hanem azt jelentette a Kreml szemében, hogy Moszkvát a transzatlanti térség államai változatlanul ellenségként kezelik, szempontjait és érdekeit nem veszik figyelembe, megkerülik és kihagyják a stratégiai megoldásokból.

Valki László egyetemi tanár mindehhez még hozzátette Németország újraegyesítésének, Koszovó elismerésének és a 2003-as iraki beavatkozásnak – orosz vélemény szerint – a nemzetközi joggal és az orosz érdekekkel ellentétes végrehajtását, valamint a nyugati rakétavédelmi rendszer „orszellenes” jellegzetességeit. Miközben a kelet-európai térségben egyesek megoldásként már-már a „finlandizáció” lehetőségével kacérkodtak, valójában klasszikus „balkanizáció” zajlott az elmúlt években. Putyin tehát a Krím elfoglalásával és az azonosító jel nélküli paramilitáris csoportok Ukrajnába küldésével – úgymond – egyfajta „védekező” politikát folytatott, amely egyúttal megkísérelte ellensúlyozni a Szovjetunió felbomlásának következtében előállott, az orosz elnök szavai szerinti „geopolitikai katasztrófát”.

A jelenlegi putyini orosz politika többszintű kockázatokkal terhes, hangsúlyozta *Rácz András*, az Euroatlanti Integráció és Demokrácia Központ kutatási igazgatója: Ukrajna, Moldova és Kirgizisztán primer fenyegetettség alanyai, leginkább az ő rovásukra érvényesítheti Moszkva

a posztszovjet térség reintegrációját. Belarusz és Kazahsztán az eurázsiai koncepció kereteiben lehet áldozat, bár esetükben az erős lokális személyi hatalom (Lukasenka és Nazarbajev elnökökről van szó) korlátozhatja a moszkvai szándékokat. Végül elvi lehetőségként felmerül a Baltikum destabilizálása is, bár ott a NATO- és EU-tagság, valamint az orosz kisebbségek lojalitása a gyakorlatban komoly gátjai Putyin elképzeléseinek.

A konferencia előadói erősen Oroszország-kritikus álláspontot képviseltek. Valki professzor hangsúlyozta, hogy az „orosz medve” ENSZ biztonsági tanácsi állandó tagságot, geostratégiai előnyöket, a gáz- és olajfegyvert, a helyi (orosz nemzetiségi) támogatásokat és nem utolsósorban a nukleáris arzenállal való fenyegetést felhasználó akcióival relativizálja a nemzetközi jogot, és folyamatos feszültségeket generál. A jelen ukrán esetben pedig a sajátos „hibrid háború”-val újabb feszültséggócot teremt a kaotikus nemzetközi rendszerben.

Világunk ugyanis – emelték ki a konferencia felszólalói – bővelkedik a tényleges és potenciális krízishelyzetekben: Irán nukleáris fegyverekhez jutása fél tucat nukleáris hatalom megszületéséhez vezethet a Közel-Keleten, a Dél-kínai-tengeren regionális nagyhatalmak néznek farkasszemet néhány lakatlan sziget körül, Irakban és Szíriában polgárháború tombol, amelybe belesodródhatnak a környező államok is, Afrikában több országban is erősödik a terrorizmus, a polgárháborús helyzetek mindennaposak.

Ezek közül az ukrajnai talán nem is a legveszélyesebb konfliktus, ám *Gyarmati István* nagykövet szerint csak egy állomás a harmincéves háborút követő 1648-as vesztfáliai békerendszer felbomlásának útján. Korunkban a premodern, a modern és a posztmodern állami és nem állami struktúrák egymás mellett léteznek: a 21. század esetenként 19. századi alakot ölt, ami fokozza a zavarokat.

Mi lehet minderre a NATO válasza? *Szenes Zoltán* egyetemi tanár, volt vezérkari főnök szerint a kilencvenes években kialakult „műveleti NATO” – Bosznia, Koszovó, Afganisztán, Líbia rá a bizonyíték – „készenléti NATO”-vá alakul át: figyel Oroszországra és más potenciális szükséghelyzetekre. Persze – tette hozzá a szakértő – az atlanti szövetség átalakításához a nemzeti költségvetések katonai kiadásainak növelése és a tagok megosztottságának csökkentése is szükséges lehet.

Az ukrajnai konfliktus egyesek szerint csak egy állomás a harmincéves háborút követő 1648-as vesztfáliai békerendszer felbomlásának útján.

Tu–160-as bombázó Moszkva felett a győzelem napi parádén 2014. május 9-én. Putyin erődemonstrációval válaszol a Szovjetunió felbomlása utáni „geopolitikai katasztrófára”